

**"Економіка, фінанси, менеджмент:
актуальні питання науки і практики"
№ 4 (54) 2020**

Засновник:

Вінницький національний аграрний університет

Свідоцтво про державну реєстрацію засобів масової інформації №21154-10954ПР від 31.12.2014 р.

ISSN 2411-4413

Редакційна колегія:

Головний редактор доктор економічних наук, професор,
академік НААН України **Калетнік Г.М.**

Заступник головного редактора
доктор економічних наук, доцент **Головня О.М.**

Члени редакційної колегії:

Doctor of Economics, Professor **Jekabsons Sandra;**

Doctor of Administrative Sciences, Associate Professor **Sproge Ilze;**

доктор економічних наук, професор **Вдовенко Л.О.;**

кандидат економічних наук, доцент **Гончарук І.В.;**

кандидат економічних наук, доцент **Ємчик Т.В.;**

доктор економічних наук, професор **Сахно А.А.;**

доктор економічних наук, доцент **Алескерова Ю.В.;**

кандидат економічних наук, доцент **Пришляк Н.В.;**

кандидат економічних наук, доцент **Токарчук Д.М.;**

кандидат економічних наук, доцент **Брояка А.А.;**

кандидат економічних наук, доцент **Здирко Н.Г.;**

доктор економічних наук, професор **Свиноус І.В.;**

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України

Шпикуляк О.Г.

Адреса редакції: **21008, Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. +38-096-754-50-74**

Сайт журналу: <http://efm.vsau.org/>, електронна адреса: efm@vsau.vin.ua

Відповідальний секретар журналу – **Герасимчук В.Г.,**

літературний редактор-коректор – **Горобець А.В.,**

технічний редактор журналу – **Гонтарук Я.В.**

©Вінницький національний аграрний університет, 2020

**"Economy, finances, management:
Topical issues of science and practical activity"
4'(54) 2020**

Founder:

Vinnitsia National Agrarian University

Certificate of registration of mass media №21154-10954 PR of 31.12.2014

ISSN 2411-4413

Editorial board:

Doctor of Economic Sciences, professor,
academician of NAAS of Ukraine **Kaletnik G.**

Deputy Chief Editor:

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor **Holovnia O.**

Members of the Editorial Board:

Doctor of Economics, Professor **Jekabsone Sandra;**

Doctor of Administrative Sciences, Associate Professor **Sproge Ilze;**

Doctor of Economic Sciences, Professor **Vdovenko L.;**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Honcharuk I.;**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Yemchyk T.;**

Doctor of Economic Sciences, Professor **Sakhno A.;**

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor **Aleskerova Yu.;**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Pryshliak N.;**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Tokarchuk D.;**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Broyaka A.;**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor **Zdyrko N.;**

Doctor of Economic Sciences, Professor **Svynous I.;**

Doctor of Economic Sciences, Professor, corresponding member of NAAS of
Ukraine **Shpykuliak O.**

Address of the Editorial Office: **3 Soniachna St., Vinnitsia, 21008,**
tel. +38-096-754-50-74

Web site of the Journal: <http://efm.vsau.org/>, e-mail: efm@vsau.vin.ua

Executive secretary of the Editorial Board – **Herasymchuk V.**, language corrector –
Horobets A., technical journal editor – **Hontaruk Y.**

©Vinnitsia National Agrarian University, 2020

Журнал «Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 17.03.2020 року №409). Спеціальності: 051, 071, 072, 073, 075, 076, 241, 281

Журналу «Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики» присвоєно ідентифікатор цифрового об'єкта (Digital Object Identifier - DOI)

Журнал «Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики» включений до міжнародних наукометричних баз і каталогів наукових праць:
Index Copernicus Value з 2018 року
сайт:

<https://journals.indexcopernicus.com/representative/journal/list?lang=ru>
Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського,
сайт: <http://nbuv.gov.ua>
Google Академія, сайт: <http://scholar.google.com.ua>

Матеріали друкуються українською, англійською і російською мовами.

Номер схвалено і рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Вінницького національного аграрного університету,
протокол № 6 від 18 грудня 2020 р.

Усі права застережені. Тексти статей, таблиці, графічний матеріал, формули захищені законом про авторські права. Передрук і переклад статей дозволяється за згодою авторів. Відповідальність за зміст публікацій і достовірність наведених в них даних та іншої інформації несуть автори статей. Висловлені у надрукованих статтях думки можуть не співпадати з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань.

Підписано до друку 21 грудня 2020 року
Формат 60x84/8.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 13,8. Тираж 50.

Видавництво «Твори»

м. Вінниця, вул. Келецька 51а

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5009 від 10.11.2015

The journal "**Economics, finance, management: Topical issues of science and practice**" is included in the list of scientific professional editions of Ukraine on economics (Category "Б", Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 17.03.2020 No. 409). Specialties: 051, 071, 072, 073, 075, 076, 241, 281

Digital Object Identifier (DOI) assigned to The journal "**Economics, finance, management: topical issues of science and practice**" is included in the international scientometric databases and catalogs of scientific works:

Copernicus Value Index 2018,
website:<https://journals.indexcopernicus.com/representative/journal/list?lang=ru>

National Library of Ukraine named after V. Vernadsky,
website: <http://nbuv.gov.ua>

Google Scholar, website: <http://scholar.google.com>

The materials are printed in Ukrainian, English and Russian.
The issue was approved and recommended for printing by the decision of the Academic Council of Vinnytsia National Agrarian University,
Minutes No. 6 of December 18, 2020

All rights are reserved. Texts of articles, tables, graphic material, formulas are protected by copyright law. Reprinting and translation of articles is permitted with the consent of the authors. The authors of the articles are responsible for the content of the publications and the accuracy of the data and other information contained therein. The opinions expressed in the printed articles may not be the same as those of the editorial board and do not impose any obligation on it.

Signed for printing, December 21, 2020

Format 60x84 / 8.

Offset paper. Offset printing.

Mind. printing. Ark. 13,8. Circulation 50.

Works Publishing House

Vinnytsia, street Kielce 51a

Certificate of entry into the State Register of Publishers, Manufacturers and Distributors of Publishing Products DK No. 5009 dated 10/11/2015

ЗМІСТ

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ**

<i>Г.М. КАЛЕТНИК, Т.В. КОЛОМІЄЦЬ.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК НА ОСНОВІ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ	7-19
<i>Л.О. ВДОВЕНКО.</i> ПРОБЛЕМИ АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	20-34
<i>О.В. КОВАЛЕНКО, Ж.В. ГАРБАР.</i> ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ	34-52
<i>О.В. ОЛІЙНИК, Г.С. МОРОЗОВА, В.М. ШЕВЧЕНКО.</i> ІННОВАЦІЙНІСТЬ РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ АГРАРНОГО СЕКТОРА І ЙОГО ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	53-66
<i>К. MAZUR.</i> INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL MARKET: RESEARCH OF MODERN TENDENCIES AND STRATEGIES	67-82
ЕКОНОМІКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	
<i>Т. KOLESNIK.</i> CURRENT TRENDS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF RENEWABLE ENERGY IN TERMS OF COVID - 19	83-99
<i>Д.М. ТОКАРЧУК, І.В. ФУРМАН.</i> СУЧАСНІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АПК УКРАЇНИ	99-116
<i>С.Я. КОВАЛЬЧУК.</i> ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	117-133
<i>О.М. БАБИНА.</i> МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ	133-147
<i>В.А. КАЗЬМІР.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА	147-156
МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, РЕВІЗІЇ ТА АУДИТУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	
<i>Н.Г. ЗДИРКО.</i> СТАНДАРТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯ АУДИТУ ВІДПОВІДНОСТІ	156-174
<i>Л.В. КОВАЛЬ.</i> ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ НА РІВНІ ПІДПРИЄМСТВА	174-185
ДУМКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО	
<i>В.Ю. ВОВК.</i> ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗВІДХОДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АПК	186-206

CONTENT

**EFFICIENCY OF FUNCTIONING AND ORGANIZATIONAL
FORMS OF MANAGEMENT OF NATIONAL ECONOMY**

KALETNIK GRYGORII, KOLOMIETS TETIANA. EFFICIENCY INCREASING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES ON THE BASIS OF FORMATION AND USE OF INTELLECTUAL CAPITAL	7-19
VDOVENKO LARYSA. PROBLEMS OF AGRICULTURAL INSURANCE IN UKRAINE AND WAYS THEIR SOLUTIONS	20-34
KOVALENKO OLGA, HARBAR ZHANNA. INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF THE FOOD INDUSTRY OF UKRAINE	34-52
OLIYNYK OLEKSANDR, MOROZOVA GANNA, SHEVCHENKO VALERY. INNOVATION OF DEVELOPMENT OF CERTAIN BRANCHES OF THE AGRICULTURAL SECTOR AND ITS FINANCIAL SUPPORT	53-66
МАЗУР К.В. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО РИНКУ: ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА СТРАТЕГІЙ	67-82
ECONOMY AND EFFICIENCY OF PRODUCTION AND ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES	
КОЛЕСНИК Т.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ COVID- 19	83-99
TOKARCHUK DINA, FURMAN IRINA. MODERN ENERGY EFFICIENT TECHNOLOGIES IN THE AGRICULTURE OF UKRAINE	99-116
KOVALCHUK SVITLANA. ORGANIC PRODUCTION IN THE SYSTEM OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS	117-133
BABYNA OLHA. MECHANISM FOR ENSURING INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITY IN THE DEVELOPMENT OF ALTERNATIVE SOURCES OF ENERGY	133-147
KAZMYR VALENTYNA. CURRENT STATE OF THE GRAIN MARKET AND TRENDS OF ITS DEVELOPMENT	147-156
METHODOLOGY OF ORGANIZATION OF ACCOUNTING, ANALYSIS, AUDIT AND AUDIT OF FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES	
ZDYRKO NATALIYA. STANDARDIZATION OF PUBLIC AUDIT OF PUBLIC PROCUREMENT IN UKRAINE THROUGH THE INTRODUCTION OF COMPLIANCE AUDITS	156-174
KOVAL LYUBOV. FORMATION OF THE SYSTEM OF ACCOUNTING OF CERTAIN ACTIVITIES AT THE LEVEL OF THE ENTERPRISE	174-185
THE OPINION OF A YOUNG SCIENTIST	
VOVK VALERIA. ECONOMIC EFFICIENCY OF USE OF WASTE- FREE TECHNOLOGIES IN THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX	186-206

Mistse Vvropi Za Obsiagami Importovanoi Organichnoi Produktsii Ta 2-ge M (Accessed: 23.08 2020) [in Ukrainian].

20. Ukraina eksportuie orhanichnoi produktsii vtrychi bilshe za obsiahy vnutrishnoho rynku [Ukraine exports three times more organic products than its domestic market]. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/> (Accessed: 23.08 2020) [in Ukrainian].

21. Orhanichna Ukraina v infohrafitsi [Organic Ukraine in infographics]. URL: <https://agroportal.ua/ua/publishing/infografika/organicheskaya-ukraina-v-infografike/#/> (Accessed: 23.08 2020) [in Ukrainian].

Відомості про автора

КОВАЛЬЧУК Світлана Ярославівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: syk_vsau@ukr.net)

KOVALCHUK Svitlana – Candidate of Economic Sciences, associate professor, Economics Department Vinnytsia National Agrarian University. (21008, Vinnytsia, Soniachna str. 3, e-mail: syk_vsau@ukr.net).

КОВАЛЬЧУК Светлана Ярославовна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: syk_vsau@ukr.net)

УДК 620.92:658.589(043.5)

DOI: 10.37128/2411-4413-2020-4-9

**МЕХАНІЗМ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНО-
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У
РОЗВИТКУ
АЛЬТЕРНАТИВНИХ
ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ**

БАБИНА О.М.,
*кандидат економічних наук, асистент
кафедри аграрного менеджменту та
маркетингу,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті наведено розроблений механізм розвитку альтернативних джерел енергії України, який дозволить, використовуючи дієві існуючі, а також новітні, диференційовані за ресурсною та видовою ознаками інструменти і важелі впливу, значно збільшити обсяг інвестиційних ресурсів, що спрямовуються для розвитку інноваційних технологій виробництва альтернативних джерел енергії. Запропоновано поряд з існуючими потужностями, нові майданчики забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії для національної економіки – індустріальні парки. Визначено, що вигоди для учасників індустріальних парків – мінімізація витрат

матеріальних, фінансових, трудових і часових ресурсів, необхідних для започаткування господарської діяльності, можливість отримання послуг, пов'язаних із забезпеченням господарської діяльності, від керуючої компанії; для держави і місцевих громад – створення робочих місць, активізація господарської діяльності та забезпечення соціально-економічного розвитку відповідних територій. Обґрунтовано, що реалізація проєктів розвитку альтернативних джерел енергії на території індустріальних парків, як про це переконливо свідчить і наявний вітчизняний і особливо зарубіжний досвід, має низку переваг, у тому числі, довгострокових інвестиційних. Водночас, реалізація зазначених проєктів потребує залучення значних інвестиційних ресурсів на стадії проєктування, створення та впровадження. Визначено, що у цьому контексті доречним є залучення потужних інноваційно-інвестиційних корпорацій, які працюють на світовому ринку альтернативної енергетики, а відповідно і забезпечення сприятливого інвестиційного клімату території розташування парків та сприятливих умов для ведення бізнесу.

Ключові слова: інвестиції, інноваційно-інвестиційна діяльність, альтернативні джерела енергії, індустріальні парки, інноваційні проєкти, пільгове кредитування, інноваційні ваучери.

Рис.: 4. Літ.: 14.

MECHANISM FOR ENSURING INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITY IN THE DEVELOPMENT OF ALTERNATIVE SOURCES OF ENERGY

BABYNA Olha

*PhD in Economics, assistant of the Department of
Agrarian Management and marketing,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The article presents a developed mechanism for the development of alternative energy sources in Ukraine, which will, using effective existing, as well as new, differentiated by resource and species characteristics and levers, significantly increase investment resources for the development of innovative technologies for alternative energy sources. Along with the existing capacities, new platforms for innovation and investment activities in the development of alternative energy sources for the national economy - industrial parks - are proposed. It is determined that the benefits for participants of industrial parks - minimization of material, financial, labor and time resources required to start a business, the ability to obtain services related to the provision of economic activities from the management company; for the state and local communities - job creation, intensification of economic activity and ensuring the socio-economic development of the respective territories. It is substantiated that the implementation of projects for the development of alternative energy sources in industrial parks, as evidenced by the existing domestic and especially foreign experience, has a number of advantages, including long-term investment. At the same time, the implementation of these projects requires the involvement of significant investment resources at the stage of design, creation and implementation. It is determined that in this context it is appropriate to attract powerful innovation and investment corporations operating in the global market of alternative energy, and thus ensure a favorable investment climate in the areas of parks and favorable conditions for doing business.

Key words: investments, innovation and investment activity, alternative energy sources, industrial parks, innovative projects, preferential crediting, innovation vouchers.

Fig.: 4. Lit.: 14.

МЕХАНИЗМ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РАЗВИТИЮ АЛЬТЕРНАТИВНЫХ ИСТОЧНИКОВ ЭНЕРГИИ

БАБИНА О.Н.,
*кандидат экономических наук, ассистент
кафедры аграрного менеджмента и маркетинга,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)*

В статье приведено разработанный механизм развития альтернативных источников энергии Украины, который позволит, используя действующие, а также новые, дифференцированные по ресурсным и видовым признакам инструменты и рычаги влияния, значительно увеличить объем инвестиционных ресурсов, направляемых для развития инновационных технологий производства альтернативных источников энергии. Предложено наряду с существующими мощностями, новые площадки обеспечения инновационно-инвестиционной деятельности в развитии альтернативных источников энергии для национальной экономики - индустриальные парки. Определено, что выгоды для участников индустриальных парков - минимизация затрат материальных, финансовых, трудовых и временных ресурсов, необходимых для начала хозяйственной деятельности, возможность получения услуг, связанных с обеспечением хозяйственной деятельности, от управляющей компании; для государства и местных общин - создание рабочих мест, активизация хозяйственной деятельности и обеспечения социально-экономического развития соответствующих территорий. Обосновано, что реализация проектов развития альтернативных источников энергии на территории индустриальных парков, как об этом убедительно свидетельствует и имеющийся отечественный и особенно зарубежный опыт, имеет ряд преимуществ, в том числе, долгосрочных инвестиционных. В то же время, реализация указанных проектов требует привлечения значительных инвестиционных ресурсов на стадии проектирования, создания и внедрения. Определено, что в данном контексте уместно привлечение мощных инновационно-инвестиционных корпораций, работающих на мировом рынке альтернативной энергетики, а соответственно и обеспечения благоприятного инвестиционного климата территорий расположения парков и благоприятных условий для ведения бизнеса.

Ключевые слова: инвестиции, инновационно-инвестиционная деятельность, альтернативные источники энергии, индустриальные парки, инновационные проекты, льготное кредитование, инновационные ваучеры.

Рис.: 4. Лит.: 14.

Постановка проблеми. Розвиток альтернативної енергетики в Україні є надзвичайно важливим із погляду забезпечення енергетичної незалежності, імпортозаміщення, екологічної та економічної безпеки країни та вимагає вирішення технологічних завдань, прийняття та уніфікації законодавчих актів, забезпечення державної фінансової підтримки проектів, а також обґрунтування питань, пов'язаних із аналізом ресурсів національної економіки для розвитку виробництва енергії з різних видів альтернативних джерел. Крім того, інноваційно-інвестиційна діяльність у розвитку альтернативних джерел енергії та використанні наявного потенціалу має не лише внутрішнє, а й значне міжнародне значення як

вагомий чинник протидії глобальним змінам клімату, посилення енергетичної безпеки Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема енергетичної безпеки та інноваційно-інвестиційного розвитку альтернативних джерел енергії присвячені праці вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких варто виділити роботи Г. Гелетухи [1], І. Гончарук [2, 4], Т. Ємчик [3], Г. Калетніка [3] та ін. Проте, незважаючи на значні досягнення в цій сфері, існує низка невирішених наукових та практичних завдань, зокрема узагальнення та ефективного імплементації в умовах національної економіки світового досвіду інноваційно-інвестиційної діяльності для розвитку альтернативних джерел енергії, формування дієвого механізму інноваційно-інвестиційного розвитку альтернативної енергетики в Україні та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування розробленого механізму розвитку альтернативних джерел енергії, який дозволить значно збільшити обсяг інвестиційних ресурсів, що спрямовуються для розвитку інноваційних технологій виробництва альтернативних джерел енергії.

Виклад основного матеріалу. Узагальнений зарубіжний досвід щодо розвитку альтернативних джерел енергії, трансформований через реалії розвитку альтернативної енергетики в нашій країні та наявний ресурсний потенціал, дозволяє сформулювати низку рекомендацій щодо імплементації передових зарубіжних практик, механізму та інструментів забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії (АДЕ) для України [5].

Доволі наочно існуючий лаг між фактичним використанням енергії з альтернативних джерел та потужним потенціалом країни демонструє порівняння з аналогічними показниками щодо частки альтернативної енергії в системах опалення та охолодження країн ЄС у 2018 році (рис. 1).

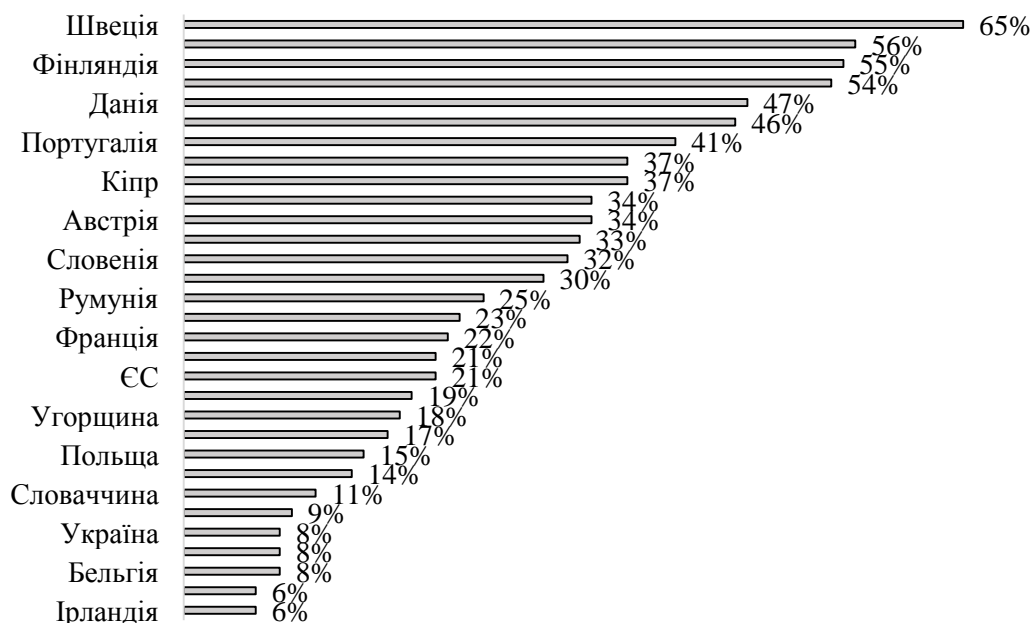

Рис. 1. Частка енергії з альтернативних джерел в системах опалення та охолодження країн ЄС та України у 2018 році

Джерело: адаптовано автором за даними [6]

У середньому в ЄС частка АДЕ в системах опалення та охолодження зросла до 21% (порівняно з 14% у 2014 році) і продовжує підвищуватися. Найкращі за цим показником здобутки мають Швеція, Латвія, Фінляндія, Естонія, де частка АДЕ складає більше 50%. Водночас варто зазначити, що останніми в цьому рейтингу країнами ЄС, показники яких дорівнюють чи нижчі за український, (8%) є країни, що мають ресурсний потенціал АДЕ в рази менший, ніж в Україні. Крім того, в Україні він представлений за усіма видами альтернативних джерел (сонячна, вітрова, енергія біомаси, геотермальна та ін.), а в цих країнах, як правило, спектр звужений до 1–2 джерел. Загалом відновлюване тепло в ЄС на більш ніж 80% виробляється з біомаси та біогазу. Решта джерел – це теплові насоси, сонячне тепло і тепло з побутових відходів.

На наш погляд, поряд з існуючими потужностями, новими майданчиками забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії для національної економіки мають стати індустріальні парки, яких наразі в Україні нараховується 43 одиниці (рис. 2.).

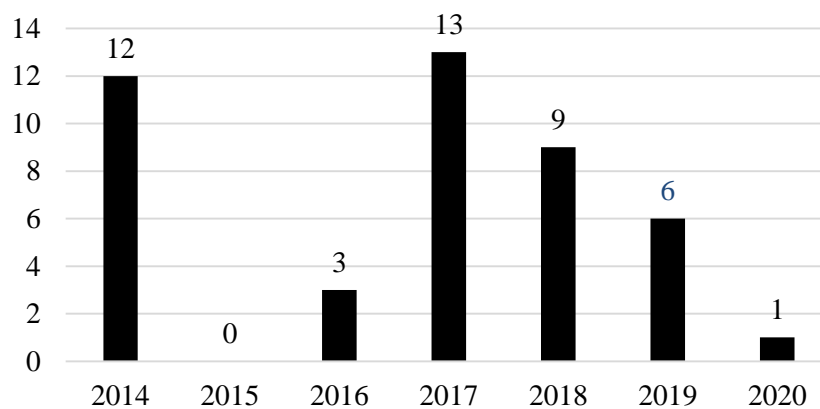

Рис. 2. Кількість новостворених індустріальних парків в Україні, 2014–2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [8]

Індустріальний парк (ІП), відповідно до Закону України «Про індустріальні парки» [7] – це облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники ІП можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості; науково-дослідну (науково-технічну) діяльність; діяльність у сфері інформації і телекомунікацій. ІП створюється на період не менше 30 років. Що стосується земельної ділянки, на якій створюється індустріальний парк, то згідно із Законом [7], парк може бути розміщено на одній або декількох суміжних земельних ділянках, але землі ІП мають належати до земель промисловості, площа парку може становити від 15 до 700 га. Земельні ділянки державної та комунальної власності в межах ІП можуть бути відчужені керуючій компанії та учасникам з урахуванням вимог законодавства. На час включення ІП до Реєстру в його межах повинен бути відсутній цілісний майновий комплекс, що дає змогу здійснювати виробництво продукції.

Ініціаторами створення ІП можуть бути органи державної влади щодо земельної ділянки державної власності; органи місцевого самоврядування щодо земельної ділянки комунальної власності; юридичні або фізичні особи – власники земельної ділянки приватної власності; юридичні або фізичні особи – орендарі земельної ділянки щодо земель державної, комунальної та приватної власності. Учасниками ІП можуть бути суб'єкти господарювання, зареєстровані на території адміністративно-територіальної одиниці України, у межах якої розташований ІП [5].

Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року [9] одним із пріоритетних напрямів розвитку регіонів визначено створення регіональної мережі індустріальних парків і надання державної підтримки суб'єктам, які створюють такі парки.

Вигоди для учасників індустріальних парків очевидні – це мінімізація витрат матеріальних, фінансових, трудових і часових ресурсів, необхідних для започаткування господарської діяльності, можливість отримання послуг, пов'язаних із забезпеченням господарської діяльності, від керівної компанії. Вигоди для держави і місцевих громад – створення робочих місць, активізація господарської діяльності та забезпечення соціально-економічного розвитку відповідних територій. Як видно з рис. 3., найбільше індустріальних парків створено у Київській та Львівській областях, а у Запорізькій, Луганській, Рівненській, Харківській, Херсонській та Чернігівській вони взагалі відсутні [5].

Фінансування розвитку інфраструктури індустріальних парків, включених у Реєстр, а також створення умов для їх функціонування, можливе за рахунок коштів ДФРР, що передбачено статтею 241 Бюджетного кодексу України. У 2016–2019 рр. за даними ДФРР [10] було профінансовано лише 4 проекти регіонального розвитку, пов'язані з індустріальними парками на суму 4,35 млн грн у 2016 році (3 проекти); 5,175 млн грн у 2018–2019 роках (1 проект). На вебпорталі ДФРР розміщено інформацію стосовно ще п'яти проектів облаштування індустріальних парків, реалізацію яких заплановано впродовж 2019–2020 років, їхнє фінансування передбачається за кошти ДФРР на суму близько 75 млн грн. Крім коштів ДФРР, можливим є фінансування роботи щодо підключення індустріальних парків до зовнішніх інфраструктурних мереж за рахунок коштів субвенції на створення інфраструктури ОТГ, секторальної підтримки за рахунок коштів ЄС [10].

За результатами дослідження встановлено, що наразі лише в статутній та проектній документації 10 із зареєстрованих індустріальних парків мають місце проекти розвитку альтернативних джерел енергії. Це такі ІП: «Нововолинськ» та «Екотехнопарк «Волинь» (Волинська область); «Павлоград» (Дніпропетровська область); «Лиманський», «Техносіті» (Донецька область); «Перший український індустріальний парк», «Мироцьке» (Київська область); «Славута» (Хмельницька область); «Свема» (Сумська область), «BIONIC HILL» (м. Київ).

Зокрема, перший в Україні успішно реалізований проект компанії UDP Renewables у галузі альтернативної енергетики в інвестиційному парку «Перший український індустріальний парк» – Димерська СЕС-1. Це найбільша сонячна

електростанція Київської області. До енергосистеми країни у серпні 2017 року було підключено першу чергу цієї СЕС потужністю 6 МВт, яка складається з 22200 сонячних модулів [8]. У 2018 році мали бути завершені три наступні черги, але будівництво триває. Загальна потужність Димерської СЕС-1 в майбутньому має досягнути 50 МВт, що відповідає 5% потужності типового блоку атомної електростанції [5].

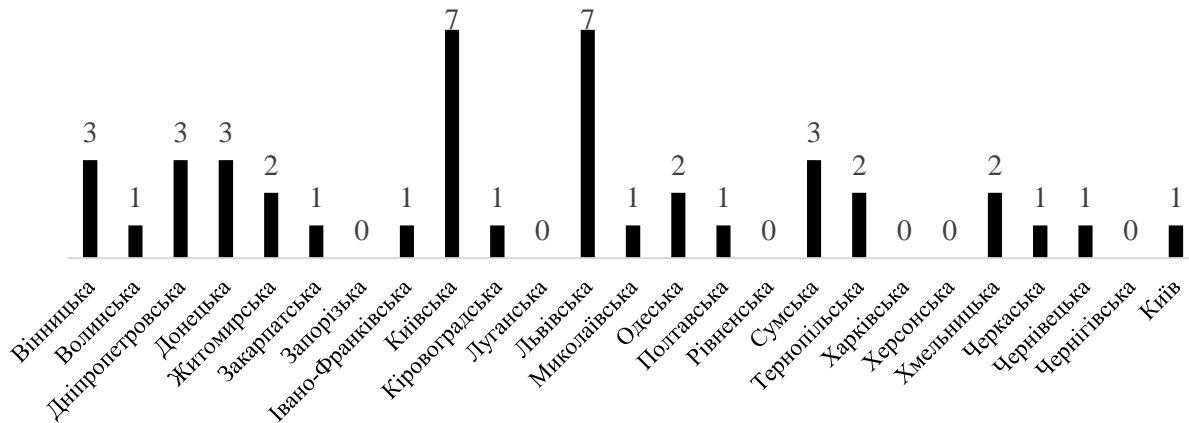

Рис. 3. Індустріальні парки в Україні у розрізі регіонів

Джерело: адаптовано автором за [8]

Безумовно, реалізація проєктів розвитку альтернативних джерел енергії на території індустріальних парків, як про це переконливо свідчить і наявний вітчизняний і особливо зарубіжний досвід, має низку переваг, у т.ч. довгострокових інвестиційних. Водночас, реалізація таких проєктів потребує залучення значних інвестиційних ресурсів на стадії проєктування, створення та впровадження. У цьому контексті доречним є залучення потужних інноваційно-інвестиційних корпорацій, які працюють на світовому ринку альтернативної енергетики, а відповідно і забезпечення сприятливого інвестиційного клімату територій розташування парків та сприятливих умов для ведення бізнесу. На жаль, наразі існує низка проблем, які під силу вирішити як державним органам управління шляхом реалізації інвестиційної політики та політики регіонального розвитку так і місцевим органам самоврядування, від ініціативності, відповідальності та прозорості яких багато в чому залежить рішення інвесторів щодо конкретних

проектів на території [5]. Як приклад – опубліковані результати робочих поїздок та моніторингу індустріальних парків компанія EVON [11], у яких зазначається, що дуже багато (до 30%) індустріальних парків не працюють через непродуманий вибір земельних ділянок, на яких потім планується розміщення індустріальних парків. Як правило, до цього призводить недалекоглядність місцевої громади та обласної влади, які виділяють ділянки під індустріальні парки.

Що ж стосується основних можливих форм державної підтримки забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії загалом та на території індустріальних парків зокрема, то до них, на наш погляд, варто віднести:

- фінансування проектів регіонального розвитку, що спрямовані на розвиток альтернативних джерел енергії на території ІП, які в т.ч. передбачають облаштування ІП, під'єднання ІП до зовнішніх мереж інженерно-транспортної інфраструктури за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку (за умови співфінансування з місцевих бюджетів на рівні 10 % від їхньої кошторисної вартості);
- субвенції на формування інфраструктури ОТГ;
- встановлення стимулюючого рівня ставок місцевих податків, надання пільг (на землю, її оренду, нерухомість);
- ввезення основних засобів для проектів розвитку АДЕ без сплати ввізного мита (відповідно до статті 287 Митного кодексу України);
- продовження практики «зелених тарифів»;
- спрощення процедур підключення незалежних виробників теплової енергії з відновлюваних джерел до централізованого теплопостачання;
- впровадження процедур фінансової підтримки пільгового кредитування суб'єктів господарювання та домогосподарств, які впроваджують комерційні та індивідуальні проекти розвитку альтернативної енергетики;
- впровадження конкурентних процедур надання державної підтримки суб'єктам господарювання для забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку альтернативних джерел енергії [5].

Щодо останньої пропозиції потрібно зазначити, що в ЄС широко використовується підхід до надання державної підтримки виробникам електричної енергії з відновлюваних джерел енергії на конкурентних засадах, а саме шляхом запровадження аукціонів [12]. Конкурентні процедури допомагають встановити рівень витрат, які готовий понести інвестор, забезпечивши йому привабливі економічні умови повернення інвестицій, суспільству – прозорі та об'єктивні умови для визначення одержувачів державної підтримки, споживачам – прийнятні ціни.

Необхідний новий механізм, який дозволив би, використовуючи дієві існуючі інструменти і важелі впливу, значно збільшити обсяг інвестиційних ресурсів, що спрямовуються на розвиток інноваційних технологій виробництва АДЕ (рис. 4.).

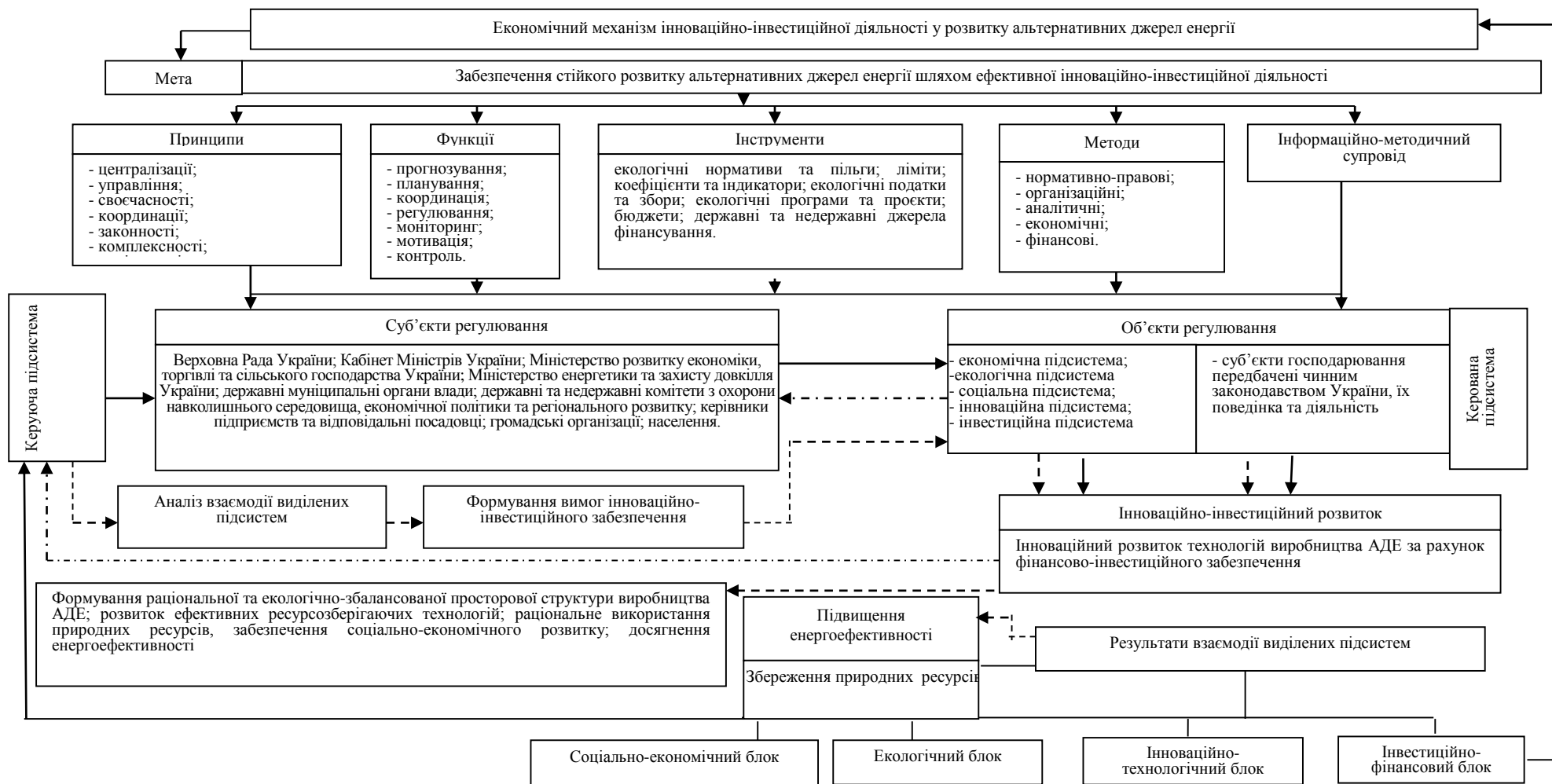

Рис. 4. Механізм забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку АДЕ

Джерело: розроблено автором [5].

Окремо варто зупинитися на фінансових механізмах забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності у розвитку альтернативних джерел енергії. Фінансування заходів енергоефективності та розвитку альтернативних джерел енергії в Україні знаходиться на етапі становлення. Особливо це стосується пошуку та впровадження відповідних механізмів для модернізації будівель житлового та громадського секторів. Енергомодернізація житлового та громадського фонду має більше 50% потенціалу скорочення витрат енергоресурсів та, відповідно, більшу інвестиційну потребу. Однак, більшу частку наявного фінансування проєктів енергоефективності, які формуються за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій та донорів на більш ніж 80%, становлять проєкти модернізації систем теплопостачання [5].

Таким чином, при фінансуванні проєктів в Україні виникає суттєвий дисбаланс між наявним та потрібним фінансуванням. Незважаючи на значну кількість проєктів інвестування енергоефективності та розвитку альтернативних джерел енергії в Україні за рахунком міжнародних джерел, потреба у фінансуванні, що складає 51 млрд дол. США, перевищує бюджет поточних програм із фінансування (200 млн дол. США) у 255 разів. Така ситуація склалася через відсутність координації між усіма учасниками ринку (державою, місцевою владою, донорами та інвесторами), недосконале законодавство, відносну легкість фінансування виробників енергії відносно до споживачів. Водночас варто зазначити, що лєвова частка такого фінансування спрямовується саме на програми енергоефективності, а не на розвиток альтернативних джерел енергії. Серед основних програм фінансової підтримки населення та муніципалітетів у здійсненні програм енергоефективності варто виділити основні: програма «Теплі кредити», «IQ Energy», державне кредитування, програма «Енергозбереження», місцеві програми та програми комерційних банків [5].

За опитуванням домогосподарств України в рамках проєкту Світового Банку, 44% респондентів не інвестують в енергоефективність через нестачу коштів, а згідно з опитуванням населення в рамках проєкту USAID «Муніципальна енергетична реформа», 89% українців готові інвестувати в енергоефективність та розвиток альтернативних джерел енергії. Для 81% респондентів мотивацією інвестування є зменшення енергозалежності України, для 76% – зменшення витрат на оплату комунальних послуг. Отже, за наявної готовності домогосподарств до впровадження інновацій основною перешкодою є відсутність фінансових ресурсів. Відповідно, враховуючи досвід реалізації проєктів з енергоефективності, вважаємо за доцільне запропонувати впровадження програм безвідсоткових кредитів населенню під встановлення індивідуальних установок з виробництва альтернативної енергетики домогосподарствами. На наш погляд, з огляду на ресурсний потенціал сонячної енергетики та суттєве зростання кількості домогосподарств, що встановлюють індивідуальні установки для виробництва сонячної енергії впродовж останніх декількох років (детально у попередньому розділі дослідження), а також потенціалу виробництва енергії з біомаси, насамперед на інвестиційну підтримку таких проєктів розвитку альтернативних джерел енергії для домогосподарств має бути спрямована увага на національному рівні. Сприяє цьому і постійне зниження

цін на сонячні панелі та їх монтаж в Україні [5]. Так, за даними порталу Джоуль [13], якщо у 2014 році вартість індивідуальної 10-ти кіловатної сонячної станції для домогосподарства становила біля 18 тис. дол. США, то у 2020 році аналогічна станція коштує у 2 рази дешевше. Вартість індивідуальної сонячної станції включає вартість таких складових: сонячні панелі (50–60% вартості); інвертор (14–18%); система кріплень (11–16%); матеріали для електромонтажу, монтажу, захисту та комутації (4–9%); монтажні роботи, транспорт/доставка/відрядження монтажників (7–15%); двонаправлений лічильник (2–3%).

Останні чотири роки ціни на сонячні панелі постійно падають: з 0,69 дол/Вт до 0,37 дол/Вт, тобто на 53% менше ніж у попередні роки. Причому, 0,37 дол/Вт – це середня ціна. Найдешевші моделі доступні менш ніж 0,3 дол/Вт. Лише за 2019 рік ціни на сонячні батареї знизилися на 25%, що зумовлено зниженням вартості панелей у Китаї; скасуванням ПДВ на імпорт панелей в Україну; покращенням логістики постачання в Україну та підвищенням конкуренції між компаніями, які здійснюють монтаж в Україні, а відповідно і зменшенням цін на монтажні роботи. Варто зазначити, що станом на травень 2020 року такі послуги на ринку альтернативної енергетики України надають 84 компанії, а перелік зарубіжних виробників сонячних панелей, що пропонуються для встановлення становить понад 50 одиниць. Актуальний рейтинг сонячних панелей в Україні, який розраховується автоматично на основі кількості дилерів бренду, кількості збудованих станцій на панелях конкретного бренду, наявності офіційних дистриб'юторів та відгуків інсталляторів та клієнтів, доступний споживачам на порталі Джоуль [13].

Потрібно зазначити, що в Україні вже існує успішна практика пільгового фінансування інноваційного розвитку альтернативної енергетики домогосподарствами, але вона поодинокі і територіально локалізована. Так, наприклад, у Житомирській області місцевий бюджет повертає 20% вартості будівництва сонячної електростанції; у Львівській області місцевий бюджет повертає від 5 до 20% річних за кредитами, залученими на будівництво сонячних електростанцій.

Що стосується пільгового кредитування, то відповідна програма запроваджена Укргазбанком, але вона не може бути визнана як «суто безвідсоткова» або повністю пільгова, адже згідно з умовами цієї програми сплата відсотків за кредитом перекладається на підприємство, що здійснює монтаж обладнання. Тому використання такого пільгового кредиту домогосподарством автоматично збільшує для нього базову вартість станції на 10–15% порівняно з купівлею без кредиту.

Новітнім фінансовим інструментом забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку альтернативних джерел енергії є інноваційні ваучери, орієнтовані на підтримку вітчизняних компаній, які працюють у сфері кліматичних інновацій. Ваучери започатковані в рамках програми ЄБРР «Центр передачі технологій і фінансів у сфері зміни клімату» (FINTECC) за фінансування Європейського Союзу. Потенційно ваучерами можуть користуватись різні компанії – від розробників кліматичних технологій до тих,

хто прагне їх використати для скорочення свого впливу на довкілля чи скорочення витрат енергії.

Відповідно до даних Bloomberg, у 2016 році глобальні інвестиції у стійкий розвиток збільшились на більш ніж 2 трлн дол. США і досягли 8,7 трлн дол. США. Як свідчить звіт IFC, до 2030 року загальний обсяг можливостей для кліматично «розумних» інвестицій на ринках, що розвиваються, становитиме 23 трлн дол. США. При цьому, на країни Східної Європи, де одним із найбільших ринків є Україна, припадає 665 млрд дол. США інвестиційних можливостей [5].

За допомогою Програми Інноваційних Ваучерів [14] ЄБРР планує підтримати українські компанії, покращити умови для розвитку та впровадження кліматичних технологій. Наразі ЄБРР пропонує ваучери двох категорій: - звичайні ваучери на суму до 20 тис. євро; - мега-ваучери на суму до 50 тис. євро – для компаній із проєктами, що мають потенціал стати проривними, які на ціле покоління випереджають своїх конкурентів, та демонструють потенціал і спроможність отримати значні результати в плані впровадження кліматичних інновацій.

Компанії, які хочуть отримати фінансування для своїх проєктів через Інноваційні Ваучери, подають свої проєкти на конкурс. Проєкти оцінюються експертами програми і найкращі отримують фінансову підтримку. Отримати ваучери можливо лише на засадах співфінансування – вони покривають більшу частину витрат на впровадження інновацій, у той час як компанія, що отримує інноваційний ваучер, також здійснює частину необхідних інвестицій.

У рамках програми кліматичними технологіями вважаються будь-які технології, котрі: - зменшують використання викопного палива і заощаджують енергію; - збільшують рівень використання відновлюваних джерел енергії; - знижують викиди закису азоту або метану від сільськогосподарських процесів; - полегшують адаптацію до змін клімату; - іншим чином зменшують викиди парникових газів [5].

Висновки. Отже, запропонований механізм розвитку альтернативних джерел енергії України містить новітні, диференційовані за ресурсною та видовою ознаками, а також кінцевими набувачами вигід від його імплементації, інструменти інноваційного та інвестиційного розвитку альтернативної енергетики в Україні. Зокрема, організаційними інструментами є індустріальні парки, фінансовими – пільгове кредитування суб'єктів господарювання та домогосподарств, що використовують інноваційні технології самостійного енергозабезпечення (повного або часткового) з використанням альтернативних джерел енергії; інноваційні ваучери, які дозволяють на конкурентних засадах здійснити безповоротне залучення міжнародних фінансових ресурсів для фінансування інноваційних проєктів у сфері альтернативної енергетики за умови дольового інвестування проєкту сторонами.

Список використаних джерел

1. Гелетуха Г. Стан та перспективи розвитку біоенергетики в Україні. URL: http://saee.gov.ua/sites/default/files/4_G_16.03.2018.pdf (дата звернення: 15.11.2019).

3. Kaletnik G. M., Honcharuk T. V. (2013). Innovatsiyne zabezpechennya rozvytku biopalyvnoyi haluzi: svitovyy ta vitchyznyanyy dosvid. [Innovation Provision of Development of the Bio-Fuel Industry: World and Domestic Experience]. *Biznes Inform*, 9, 155-160 [in Ukrainian].

4. Honcharuk I.V., Babyna O.M. (2020). Kontseptual'ni zasady udoskonalennya innovatsiyno-investytsiynoyi diyal'nosti dlya rozvytku vyrobnytstva enerhiyi z al'ternatyvnykh dzherel. [Conceptual principles of improving innovation and investment activities for the development of energy production from alternative sources]. *Colloquium-journal*, 17 (69), 47–56 [in Ukrainian].

5. Babyna O.M. (2020). Innovatsiyno-investytsiyna diyal'nist' u rozvytku al'ternatyvnykh dzherel enerhiyi: dys. kand. ek. nauk: 08.00.03 – ekonomika ta upravlinnya natsional'nym hospodarstvom. [Innovation and investment activities in the development of alternative energy sources] dis. cand. ek. sciences: 08.00.03 – economics and management of the national economy, 272 [in Ukrainian].

6. Ofitsiynyy sayt Yevropeys'koho statystychnoyi ustanovy EUROSTAT. [Official site of the European statistical institute EUROSTAT]. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [in English].

7. Pro industrial'ni parky: Zakon Ukrayiny vid 21.06.2012 r. # 5018-VI [On Industrial Parks: Law of Ukraine of 21.06.2012 r. # 5018-VI]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17> [in Ukrainian].

8. Ofitsiynyy sayt Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta sil's'koho hospodarstva Ukrayiny. [Official site of the Ministry of Economic Development, Trade and Rural Development economy of Ukraine.]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua> [in Ukrainian].

9. Derzhavna Stratehiya rehional'noho rozvytku na period do 2020 roku, zatverdzhena Postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 06.08.2014 r. # 385 (iz zminamy, vnesenymy z hidno z Postanovamy KМУ # 1089 vid 20.12.2017, # 1065 vid 04.12.2019) [State Strategy for Regional Development for the period up to 2020, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 06.08.2014 # 385 (as amended in accordance with the Resolutions of the Cabinet of Ministers # 1089 of 20.12.2017, # 1065 of 04.12.2019)]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF/paran11#n11> [in Ukrainian].

10. Ofitsiynyy sayt Derzhavnoho fondu rehional'noho rozvytku. [Official site of the State Fund for Regional Development] Retrieved from: <http://dfrr.minregion.gov.ua/> [in Ukrainian].

11. Stvorennya industrial'nykh parkiv: Yak zaluchyty inozemnoho investora. [Creating industrial parks: How to attract a foreign investor]. Retrieved from: <https://112.ua/mnenie/sozдание-industrialnyh-parkov-kak-privlech-inostrannogo-investora-500419.html> [in Ukrainian].

12. Zvit pro Diyal'nist' shchodo pokrashchennya umov zaluchennya investytsiy v sektory vidnovlyuvanoyi enerhetyky ta enerhoefektyvnosti na bazi UAMAP. (2017) [Activity Report on Improving the Conditions for Attracting Investments in the Renewable Energy and Energy Efficiency Sectors based on UAMAP]. State Agency for Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine, 38 [in Ukrainian].

13. Ofitsiynyy portal Dzhoul'. [The official portal of Joule] Retrieved from: <https://joule.ua> [in Ukrainian].

14. Innovatsiyni vauchery. [Innovative vouchers] Retrieved from: <https://innovoucher.com.ua/service-providers/> [in Ukrainian].

Відомості про автора

БАБИНА Ольга Миколаївна – кандидат економічних наук, асистент кафедри аграрного менеджменту та маркетингу, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: oliababyna@gmail.com)

BABYNA Olha – PhD in Economics, assistant of the Department of Agrarian management and marketing, Vinnytsia National Agrarian University (21008, 3 Sonyachna str, Vinnytsia, e-mail: oliababyna@gmail.com)

БАБИНА Ольга Николаевна – кандидат экономических наук, асистент кафедри аграрного менеджменту та маркетингу, Вінницький національний аграрний університет (21008, г. Вінниця, ул. Солнечная, 3, e-mail: oliababyna@gmail.com)

УДК 658.012:338.242

DOI: 10.37128/2411-4413-2020-4-10

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
РИНКУ ЗЕРНА**

КАЗЬМІР В.А.
*директор відокремленого
структурного підрозділу
«Могилів-Подільський технологічно-
економічний
фаховий коледж Вінницького
національного аграрного університету»,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті окреслено роль ринку зерна, здійснено оцінку його стану, виявлено тенденції функціонування та розроблено нові наукові підходи щодо стратегічних напрямів удосконалення та розвитку ринку зерна, що сприятиме подоланню інформаційної асиметрії ринкового середовища. Відмічено, що ринок зерна формує основу продовольчої безпеки держави та суттєво впливає на рівень життя населення, тому якісні й кількісні показники його стану, тенденції розвитку мають стратегічне значення для усієї національної